

- Pentru obtinerea performantelor în promovarea modului sanatos de viata este necesar de a motiva personalul din sectorul medical primar prin remunerarea suplimentara a muncii.

Bibliografie

1. **Ababii I.** Aspecte generale ale proiectului Politicii Nationale de Sanatate. Raport. Materialele Conferintei nationale „Politica Nationala de Sanatate: importanta si perspective”, 27 martie 2007.
2. **Armean, P.** – Analiza sistemelor de sanatate din perspectiva calitatii, „Management în sanatate”, publicatie a INCDS, nr. 3, Bucuresti, 2002;
3. **Vlădescu, C.** (coord.) – Sanatate publica si management sanitar, Editura Cartea Universitara, Bucuresti, 2004;
4. **Grosbras J.M** Méthodes statisticus des sondages. – Paris: Ed. Economica, 1997.
5. **Jaba Elizabeta** Statistica. – București: Editura Economică, 1998 - 464 p.
6. **Ețco C.** Managemnt sanitar. Chișinău: Ulysse, 2006. - 850 p.
7. **Mureșan P** Manual de metode matematice în analiza starii de sanatate. –București, 1989
8. **Popușoi E., Ețco C., Coțofană G.** Aplicarea metodelor epidemiologice ale bolilor nontransmisibile în studiul sanatatii publice. Chisinau, 1995, 68 p.
9. **Tulchinsky T., Varavicova E.,** Noua sanatate publica: introducere în sec. XXI./ trad. din engl. De A. Jalbă, P. Jalbă – Ch.: Ulysse, 2003. -744 p.
10. **OMS.** „Stimularea medicului practician pentru medicina preventiva” *Seria rapoarte tehnice nr. 269*

EDUCAȚIA PENTRU SĂNĂTATE, EDUCATOR DE SĂNĂTATE – ASPECTE STRATEGICE

Mihai Moroșanu, Eugen Nichiforciuc, Viorel Pîrțac
Catedra Economie, management si psihopedagogie în medicina

Summary

Human behavior is the fundamental model of our life. There are a lot of scientists, who are fond of investigations in the field of health mode of life (HML) and motivation of the health culture development: $\text{E}\ddot{\text{e}}\ddot{\text{n}}\ddot{\text{e}}\ddot{\text{o}}\ddot{\text{e}}\ddot{\text{i}} \text{ P} . \ddot{\text{I}} ., \ddot{\text{E}}\ddot{\text{e}}\ddot{\text{u}}\ddot{\text{e}}\ddot{\text{i}} \ddot{\text{e}}\ddot{\text{d}}\ddot{\text{e}}\ddot{\text{e}} \ddot{\text{A}}\ddot{\text{.}}\ddot{\text{E}}\ddot{.}$, $\ddot{\text{N}}\ddot{\text{o}}\ddot{\text{i}} \ddot{\text{e}}\ddot{\text{y}}\ddot{\text{d}}\ddot{\text{i}} \ddot{\text{a}} \ddot{\text{A}}\ddot{\text{.}}\ddot{\text{E}}\ddot{.}$, $\ddot{\text{A}}\ddot{\text{e}}\ddot{\text{e}}\ddot{\text{a}}\ddot{\text{i}} \ddot{\text{n}}\ddot{\text{e}}\ddot{\text{e}}\ddot{\text{e}} \ddot{\text{I}} . \beta,$ $\ddot{\text{A}}\ddot{\text{u}} \ddot{\text{o}}\ddot{\text{i}} \ddot{\text{a}}\ddot{\text{n}}\ddot{\text{e}}\ddot{\text{a}}\ddot{\text{y}} \ddot{\text{E}}\ddot{\text{.}}\ddot{\text{I}} ., \ddot{\text{E}}\ddot{\text{a}}\ddot{\text{d}}\ddot{\text{a}}\ddot{\text{a}}\ddot{\text{i}} \ddot{\text{i}} \ddot{\text{e}}\ddot{\text{i}} \ddot{\text{a}} \ddot{\text{A}}\ddot{\text{.}}\ddot{\text{I}} .$

Education for Health is developing as a science and university discipline, as a theory and practice, but tutor for health mode must become a profession, specialty; and with this scope it is necessary to legalize it and to create at the postuniversity stage the Public Health department.

Education for health will influence the level of knowledge, and the attitude to the human health in the field of family, community and integral.

Rezumat

Comportamentul uman este fundamentul modului de viata. De problemele modului sanatos de viata (MSV), motivatiei fata de dezvoltarea unei culturi a sanatatii s-au preocupat multi cercetatori, printre care: $\text{E}\ddot{\text{e}}\ddot{\text{n}}\ddot{\text{e}}\ddot{\text{o}}\ddot{\text{e}}\ddot{\text{i}} \text{ P} . \ddot{\text{I}} ., \ddot{\text{E}}\ddot{\text{e}}\ddot{\text{u}}\ddot{\text{e}}\ddot{\text{i}} \ddot{\text{e}}\ddot{\text{d}}\ddot{\text{e}}\ddot{\text{e}} \ddot{\text{A}}\ddot{\text{.}}\ddot{\text{E}}\ddot{.}$, $\ddot{\text{N}}\ddot{\text{o}}\ddot{\text{i}} \ddot{\text{e}}\ddot{\text{y}}\ddot{\text{d}}\ddot{\text{i}} \ddot{\text{a}} \ddot{\text{A}}\ddot{\text{.}}\ddot{\text{E}}\ddot{.}$, $\ddot{\text{A}}\ddot{\text{e}}\ddot{\text{e}}\ddot{\text{a}}\ddot{\text{i}} \ddot{\text{n}}\ddot{\text{e}}\ddot{\text{e}}\ddot{\text{e}} \ddot{\text{I}} . \beta,$ $\ddot{\text{A}}\ddot{\text{u}} \ddot{\text{o}}\ddot{\text{i}} \ddot{\text{a}}\ddot{\text{n}}\ddot{\text{e}}\ddot{\text{a}}\ddot{\text{y}} \ddot{\text{E}}\ddot{\text{.}}\ddot{\text{I}} ., \ddot{\text{E}}\ddot{\text{a}}\ddot{\text{d}}\ddot{\text{a}}\ddot{\text{a}}\ddot{\text{i}} \ddot{\text{i}} \ddot{\text{e}}\ddot{\text{i}} \ddot{\text{a}} \ddot{\text{A}}\ddot{\text{.}}\ddot{\text{I}} .$

Educația pentru sănătate cere a fi dezvoltata ca stiinta, ca disciplina universitara, ca teorie si ca practica, iar educator de sanatate trebuie sa devina o profesie, o specialitate, pentru ce e necesar a fi legalizata si pregatita la etapa postuniversitara a facultatii de sanatate publica

Educatia pentru sanatate are drept obiectiv ridicarea nivelului de cunostinte cu constientizarea lor, de deprinderi si atitudini sanogene fata de propria sanatate si sanatatea celor din jur la nivel familial, comunitar si integral.

Actualitatea

Comportamentul uman este fundamentul modului de viata. Comportamentul modului de viata influenteaza starea de sanatate a individului, a grupurilor umane între 50-51%.

Comportamentul sanogen a grupurilor umane ar reduce cheltuielile pentru serviciile medicale cu 50% privind unele date statistice.

Comportamentul este privit ca un ansamblu de reactii adaptive, de interactiune a sistemului uman cu mediul (biologic, social, psihologic, s.a.) având la baza zestrea ereditara, poate fi redictionat, modificat printr-o comunicare eficienta în cadrul ansamblului de activitati al educatiei pentru sanatate.

De problemele modului sanatos de viata, motivatiei fata de dezvoltarea unei culturi, unor deprinderi ale sanatatii s-au preocupat multi cercetatori, printre care: Èèñèöèí Ð.Ï., Èëüèí è÷.Ä.È, Ñöï èÿöî â Ä.È, Âèëái ñèèé Ì.ß, Áú öî ânêäÿ È.Ï, Èàðääî î èî â Ä.Ï [4; 5].

Educatia pentru sanatate are drept obiectiv ridicarea nivelului de cunostinte cu constientizarea lor, de deprinderi si atitudini sanogene fata de propria sanatate si sanatatea celor din jur la nivel familial, comunitar si integral. Tinta strategica a educatiei pentru sanatate este schimbarea comportamentului negativ pentru sanatate si formarea modului de viata sanatos. Drept rezultat al schimbarii comportamentului este profilaxia primara a multor maladii cu factori de risc cunoscuti.

La baza educatiei pentru sanatate este necesar a pune teoria si practica medicinei omului sanatos, studierea sanatatii ca atribut uman, dar nu numai studierea patologiilor umane, actualmente practicata în instruirea medicala universitara si postuniversitara.

Reperete strategice în educația pentru sănătate pot fi numite:

- § a sti cum sa fii sanatos;
- § a sti ce sa faci sa fii sanatos;
- § a sti sa fii sanatos si sa-ti mentii sanatatea.

Conform rezultatelor cercetarilor multiple [4, Âèëái ñèèé Ì.ß, Èèñèöèí Ð.Ï., s.a.) pâna la 95% de studenti nu poseda cunostinte si convingeri sistematice privind modul sanatos de viata, ce ne vorbeste despre instruirea insuficienta la acest capitol a activitatii umane.

Material și metode de cercetare

1. metoda de analiza a literaturii de specialitate si celei tangente cu probleme cercetate;
2. ancheta si chestionarele sociologice si psihologice;
3. metode de evaluare si autoevaluare comportamentala;
4. observatiile duse asupra tinerilor din domeniul universitar si postuniversitar.

Ca metodologie fundamentala a acestui studiu psihosocial si medico-social au fost puse la baza *paradigmele psihosociale și medico-sociale de reformare și optimizare a strategiilor de sănătate* în Republica Moldova.

Obiectul cercetării se duvizeaza pe astfel de categorii si blocuri semnificative:

1. *predispoziții socioeconomice* (venitul, traditiile institutiei, instruirea sanologica si orientarea acesteia fata de dezvoltarea culturii sanatatii);
2. *caracteristicile sănătății*, inclusiv si autoaprecierea sanatatii;
3. *modul de viață*, ca factor ce influenteaza nivelul de sanatate, etc.

Rezultate și discuții

Sanatatea tinerilor actualmente este o problema social conditionata si depinde de o serie de factori. Consecutiv, studentii sunt inclusi într-un sistem determinat (*instruire – student – mediul social*), în care are loc interactiunea reciproca a acestor elemente determinative. În acest context este evident ca schimbarile în una din sfere au influenta asupra altor sfere, deaceea este necesar sa fie cercetat complexul de probleme, factorii de influenta si masurile necesare pentru interventiile si solutionarile cât mai optimale a acestor întrebări.

Evaluarea comportamentului din punct de vedere teoretic si practic include urmatoarele etape de baza:

§ efectuarea evaluarilor comportamentale;

§ determinarea comportamentului – tinta si celui ideal;

§ strategii pentru rezolvarea deficientelor de abilitati si deficientelor de performanta

[3, apud., p. 70].

În cazul când se efectuiaza *evaluările comportamentale* este necesar de a determina si a selecta comportamentele observabile. Mai întâi sunt selectate comportamentele specifice, care pot fi stabilite pentru fiecare problema de sanatate. Din numarul comportamentelor specifice, dupa ce au fost depistate, drept rezultat al discutiilor sunt delimitate acele care sunt observate direct si cele care nu pot fi observate. Depistând pe cele observabile, în continuare este ales unul care va fi evaluat.

În sfârșit când comportamentul este definit, este necesar de a-l detaliaza pentru a alege acele elemente de comportament, ce urmeaza sa fie evaluate. Fiecare din comportamentele observabile consta din câteva elemente, iar fiecare element consta din câteva etape.

Drept obiectiv de baza în observarea, identificarea si evaluarea comportamentala este ca participantii, educatorii de sanatate, instructorii, medicii responsabili de aceasta sa învete sa se gândeasca consecvent la problemele de sanatate drept acele axe determinante, compuse din comportamente specifice, care pot fi divizate în elemente si etape constitutive.

Pentru realizarea primei etape în evaluarea comportamentului sunt utilizate urmatoarele

:

1. *observarea performanței*;

2. *înregistrarea narativă* – descrie desfasurarea comportamentului în succesiune (din punct de vedere al frecventei si duratei).

În scopul selectarii comportamentelor-tinta se propune utilizarea **Scării analizei comportamentale** [3, apud, p. 73-75].

Scara analizei comportamentale ajuta la ghidarea echipei interdisciplinare în compararea constatarilor cercetarii formative, cu lista detaliata a etapelor comportamentale discrete necesare sa fie efectuate pentru îndeplinirea activitatilor sanologice.

Educatia ramâne a fi cea mai dificila problema data spre rezolvare omului. Ea trebuie efectuata tinând cont de principiul prioritatii de vârsta în interventia educationala si principiul autoritatii educatorului pentru grupul supus educatiei.

Educatia pentru sanatate nu poate fi o practica pentru orice doritor sau lucrator medical. Ea trebuie sa devina o specialitate, o profesie cu un rang social mult mai înalt ca alte specialitati medicale.

Specialitatea de educator de sanatate se afla la intersectia specialitatilor de pedagog, de medic si de psiholog. El trebuie sa posede darul de orator, de educator, de psiholog si de bun medic.

Abilitatile educatorului de sanatate trebuie diversificate în:

§ *latura cognitivă* – cunostinte vaste si profunde care vor fi aduse la constiinta umana printr-o comunicare eficienta, în scopul însusirii cunostintelor în domeniul pastrarii si fortificarii sanatatii;

§ *latura motivațională* – convingerea auditoriului si motivarea lui în necesitatea de pastrare si îmbunatatirea sanatatii;

§ *latura formativă* – formare atitudinilor și deprinderilor sanogene la populație cu aplicarea lor în practică și în viața de toate zilele.

Educatorului de sănătate îi revine sarcina ca prin exerciții și situații de comunicare să formeze și să sprijine obiceiurile sanogene la ascultători. Această sarcină poate fi îndeplinită prin cunoașterea tehnologiilor de comunicare eficientă cu auditoriul. Dezvoltarea abilităților unei comunicări eficiente pot fi atinse, ținând cont de paradigmele de evoluție a învățării, a educației, cum ar fi:

§ reuniunea prin etapele de inițiere, experimentare, intensificare, integrare și obligativității reciproce;

§ separarea prin etapele de diferențiere, de superficializare, de stagnare, de evitare și determinare.

Educația pentru sănătate cere a fi dezvoltată ca știință, ca disciplină universitară, ca teorie și ca practică, iar educator de sănătate trebuie să devină o profesie, o specialitate, pentru ce e necesar a fi legiferată și pregătită la etapa postuniversitară a facultății de sănătate publică.

Concluzii

1. Educația pentru sănătate este cea mai eficientă formă de promovare a sănătății, de păstrare și de fortificare a sănătății populației cu cheltuieli reduse.

2. Educația pentru sănătate ar avea rezultate pozitive dacă:

§ Ar deveni un serviciu al Sistemului de Sănătate Publică națională cu structura și funcții specifice;

§ S-ar implementa ca disciplină, ca teorie, ca ramură științifică în cadrul activității universitare;

§ Ar deveni o specializare în cadrul studiilor postuniversitare – *educator pentru sănătate*;

§ Ar deveni o specialitate, o profesiune cu un rang social mai avansat.

3. Conștientizarea acestor aspecte strategice și implementarea lor ține de competența organelor statale.

Bibliografie

1. **Ancușa, M.** *Educația pentru sănătate*. // În Revista „*Medicina. Trecut. Present. Viitor*.”. Nr. 1, 1998.

2. **Ancușa, M, Ciobanu, V.** *Probleme de sănătate publică*. Vol. I, II, Editura „Mirton”, Timisoara, 1997.

3. **Ețco, C., Moroșanu, M., Goma, L., Davidescu-Creangă, E.** *Comunicarea pentru schimbarea comportamentului* (Suport de curs universitar). Chisinau, Centrul Editorial-Poligrafic *Medicina*, 2008, 163 p.

4. **Виленский М. Я.** *Здоровый образ жизни: сущность структура, формирование*. Î ðàèðè ÷ àñèàÿ Àñàðí ññè é ñèàÿ í àó÷í î -í ðàèðè ÷ àñèàÿ êí í ô àðáí òèÿ. Òì ñè, 1996. 164 ñ.

2. **Лисицин Ю. П., Сахно А. В.** *Здоровье человека - социальная ценность*. Ì ÷. Ì ù ñèü, 1998. 272 ñ.

3. **Столяров В. И.** *Программа международного социологического исследования здорового образа жизни и физической культуры студентов* // Çàí ðí àù é í áðàç æèçè è è ò è çè ÷ àñèàÿ êóëèòóðà ñòóðåíòîâ òí à: Ñí òèí êí àè ÷ àñèè à àñí àèòó . Ì . Õàðüèí à, 1990, c. 39.